

Ekonomik Yolsuzluğun Nedenleri Ve Etkileri

Yrd. Doç. Dr. Erdal DEMİRHAN

Afyon Kocatepe Üniversitesi, İkt.İd.Bil.İkt.Bilm.Öğr. Üyesi

Mehmet KARAGÜL

Afyon Kocatepe Üniversitesi, İkt.İd.Bil.İkt.Bilm.Öğr. Üyesi

GİRİŞ

Toplumların ekonomik ve sosyal hayatını sürekli tehdit eden en önemli sosyal problemlerin arasında yer alan yolsuzluklar son yıllarda hem uluslararası boyutta hem de ulusal alanda ciddi manada artış göstermiştir. Bu artışlar, bir taraftan ülkelerin toplumsal huzurunu bozarken diğer taraftan da yönetimleri sarsabilmekte, en azından güvenlerini kaybetmelerine yol açmaktadır.

Ülkelerin ekonomik ve sosyal yapılarını olumsuz manada ciddi olarak etkileyen yolsuzluklar son yıllarda bir çok uluslararası toplantılarda global gelişmeleri tehdit eden bir faaliyet olarak değerlendirilmiştir. Özellikle sermaye akımları ve yatırımların hareketliliğini ciddi olarak tehdit ettiği kabul edilmiştir. Bu nedenle yolsuzlukla etkili bir mücadele için öncelikle yolsuzluğun ne olduğu ve etkilerinin iyi bilinmesi gerekmektedir.

Bu çalışmada yolsuzluğun tanımı öncelikle ele alınmış, ardından nedenleri; ahlaki, ekonomik, hukuki ve siyasi boyutlarda irdelenmiştir. Diğer yandan yolsuzluğun ekonomik etkileri, yatırım ve büyüme, gelir dağılımı, piyasalar ve kaynak dağılımı ile kamu açıkları açısından ele alınmıştır.

I. EKONOMİK YOLSUZLUK

Yolsuzluk her devirde insanlığın mücadele ettiği, zamana ve mekana göre şekil alan, daha ziyade siyasi ve ekonomik alanda kendisini gösteren, çoğu zaman güç aldığı siyasi ve ekonomik güçleri bile yok edebilen ciddi bir sosyo-ekonomik hastalıktır. Her devirde yaşanan yolsuzluklar daha ziyade siyasi ve ekonomik alanlarda görülmektedir. Çünkü siyasi yönü olmadan ekonomik yolsuzluktan ve ekonomik boyutu bulunmadan da siyasi yolsuzluktan bahsetmek mümkün değildir.

Bugüne kadar yolsuzluğun bir çok tanımı yapılmıştır. Ancak en genel olanını şu şekilde özetlemek mümkündür: Belirli kişi ya da grupların toplumun ahlak ve kanunlarıyla çatışır bir halde *hile, yıldırma, yanlış yönlendirme, ya da kayırma ve kamu gücünü özel çıkarlarına hizmet edecek şekilde kullanmak suretiyle kendi emeklerinin ötesinde siyasi ve ekonomik menfaat elde etme fiilidir*. Bu bağlamda sadece bir kamu görevlisinin asli görevini yaparken aldığı rüşvet değil, siyasetçinin oy maksadıyla devletin kaynaklarını verimsiz kullanması ve bir kamu çalışanının mesaisini aksatması dahi yolsuzluk olarak görülmektedir.

Çağdaş dünyada devletlerin merkezi otoritelerinin güçlenmesi ve bir çok ekonomik alanda direkt ya da dolaylı olarak piyasalara müdahale gücünü tekelinde buldurması, kamusal alandaki iktisadi yolsuzlukların son yıllarda ciddi manada artmasına neden olmuştur. Bu çerçevede kamu gücünü elinde bulduran kişilerin söz konusu yetkilerini çoğu zaman şahsi menfaatler için kullanması yolsuzluğun diğer bir tanımını oluşturmaktadır.(Vito. 1998: 8)

Yukarıdaki ifadeler yolsuzluğun kamu alanı dışında görülmeyeceği anlamına gelmez. Aksine iki kişi arasında bile yolsuzluk yaşanabileceği gibi, özel sektörün faaliyetlerinde de yolsuzluklarla karşılaşmaktadır. Ancak son yıllarda kamu alanındaki yolsuzluklara, özellikle gelişmekte olan, ekonomik ve siyasi sistemini tam oturtmamış, sosyal barışın yeterince sağlanamadığı ülkelerde daha sık rastlanmaktadır.

II. YOLSUZLUĞU BESLEYEN FAKTÖRLER

Yolsuzluğun nedenlerini iyi analiz edebilmek için, ilgili toplumun iktisadi, siyasi, hukuki ve ahlaki yapısını yakından incelemek gerekmektedir. Bu konularda yapılacak ciddi araştırmalar sosyal yapının dinamikleri konusunda karşımıza ciddi parametreler sunacaktır. İlgili alanlar her ne kadar farklılık arz etse de etkileşimleri itibariyle böyle bir ayırım yapmak çok fazla mümkün olmamaktadır.

Yolsuzluğun nedenleri denince, yeterince açık faktörlerden söz etmek mümkün değildir. Belki bu konuda kişileri yolsuzluğa iten sebepler ile söz konusu yolsuzlukların gerçekleşmesine imkan veren sosyal ve ekonomik konjonktürden ayrı ayrı bahsetmek daha yararlı olacaktır.

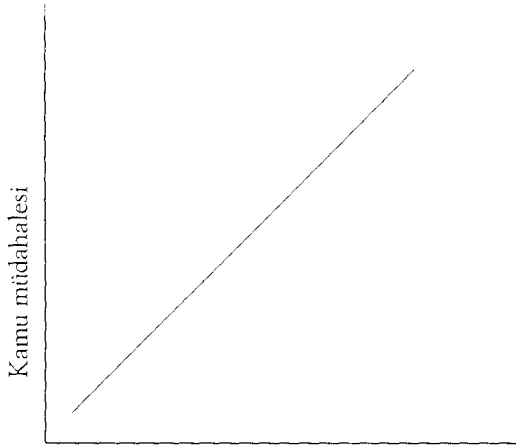
A. Değer Yargılarındaki Değişmeler

Kişileri yolsuzluğa iten sebepler daha ziyade soyut kavramlardır. Bunlar toplumun değer yargılarındaki erimler olarak özetlenebilir. Bu bağlamda kişilerin toplumdaki konumlarını, ahlaki erdemlerinden öte, maddi güçleri tayin ediyor ise fertlerin kişisel olarak yolsuzluk yapmalarını engelleyecek tek faktör ceza yasaları olacaktır. Eğer bu yasalardaki boşluklar bir şekilde bulunmuş ya da her ne pahasına olursa olsun ilgili cezalar göze alınabiliyorsa, yolsuzluğu engellemek mümkün olmayacaktır.

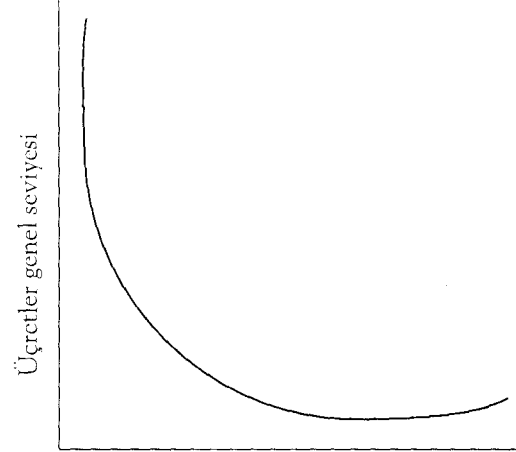
İnsanların değer yargılarını erozyona uğratan sosyal ve ekonomik gelişmeler; eğitim sistemindeki dejenerasyon, gelir dağılımındaki bozukluklar, kamudaki ücretlerin düşüklüğü ve adaletsizliği, adalet sisteminin yeterince hızlı ve güvenilir işlememesi ile kamudaki bir takım kayırmalar olarak özetlenebilir. Bütün bunların yaşandığı bir toplumda, insanlardan ahlaklı, adaletli ve dürüst davranmasını istemenin geçerliliği ve samimiyeti olmayacaktır. Dolayısıyla, her haliyle etik değerlerini kaybeden fertler, yolsuzluk yapmak için her an uygun ortam gözeteceklerdir.

B. İktisadi Faktörler

Yolsuzlukların iktisadi zeminini belirleyebilmek için ülkedeki iktisadi yapı kadar, ilgili mevzuatı da yakından incelemek gerekmektedir. Bu manada arz yetersizliği, belirli hizmet ve kamu mallarının kamu otoriteleri tarafından tahsis edilmesi, lisans ve izin düzenlemeleri, vergi ve gümrük tarifeleri, kamunun harcama programları bir çok ülkede yolsuzluklar için uygun ortam oluşturmaktadır. Bütün bu uygulamalar, kamunun ekonomiye müdahalesinin meşruluğuna dayanmaktadır. 1930'lu yıllardan itibaren J.M. Keynes ile başlayan bu süreç hala geçerliliğini korumaktadır. Çünkü bu yapı seçmenleri ile oy pazarlığına giren politikacıların kısa vadeli çıkarlarına büyük oranda hizmet etmektedir. (Savaş, 1993: 18)

Şekil 1. Yolsuzluk Miktarı
Kamu Müdahalesi ve Yolsuzluklar

Şekil 2. Yolsuzluk Miktarı
Ücretler genel seviyesi ve yolsuzluklar

1. Arz Yetersizliği ve Kontrolü

Talebin arzı aştığı bir piyasada, ve bu dengesizliğin kamu otoriteleri tarafından düzenlenmeye çalışılması halinde, yolsuzluk için uygun bir zemin oluşmuş demektir. Örneğin, sübvansiyonların, toprakların, suyun veya sıradan her hangi bir ekonomik malın kısıtlı olmasından dolayı kamu tarafından dağıtımı söz konusu olduğunda, bir takım kişiler bu tahsisten ya hiç hak etmediği halde, ya da hak ettiğinin ötesinde pay almak amacıyla, bürokratlarla bir takım çıkar ilişkisi içine girebilmektedirler.(Ackerman. 1999: 13)

2. Lisans ve İzin Düzenlemeleri

Ekonomik faaliyetleri belirli bir norma uydurmayı amaçlayan bir dizi *düzenlemeler ve uygunluk* onayı zorunluluğu, kamuya ilgili alanlarda tekel gücü vermekte bu da taraflar arasında çoğu vakit bir takım rüşvet ve kayırmalara imkan vermektedir.(Tanzi, 1998;10) Mesela yeni bir iş yeri kurmak, yatırım yapmak, dış ticaret yapmak, her hangi bir lisans ya da ehliyet almak vb. işlerde çoğu zaman talepte bulunan kişi ile onay verme konumunda olan yetkilileri bir takım karşılıklı çıkar sağlamaya itebilmektedir.(Ackerman, 1997: 35) Çoğu zaman talepte bulunanın talebi yasalara uymadığı halde uyuyormuş muamelesi görmesi ya da normal olabilecek bir işin hızlanması, diğer işlere oranla daha ayrıcalıklı işleme tabi olması için talep sahibi görevliye doğrudan veya dolaylı olarak menfaat aktarabilmekte, yetki sahibi de bunu kabul edebilmektedir. Şekil 1'de görüldüğü şekliyle kamu müdahalesi ve yolsuzluklar arasında doğru orantılı bir ilişki bulunmaktadır. Bu da kamunun her yeni bir denetim ve müdahalesinin, ekstra yolsuzlulara kapı araladığını göstermektedir.

3. Vergiler, Gümrük Tarifeleri ve Kotalar

Vatandaşların devlete ödeyecekleri vergileri düzenleyen yasalar, bir taraftan ülkenin ekonomik gerçeklerine uymalı, diğer taraftan ise yasa tekniği olarak kısa, sarı ve sade olmalıdır. Aksi takdirde hem ödeme gücüyle hem de yasaları yorumlama farklılığına bağlı olarak, vergi mükellefleri ile müfettişler ve denetçiler arasında bir takım yolsuzluklar yaşanabilmektedir. Bütün bunlara ilave olarak; yasaların yoruma tabi olması, vergi denetçileri ile vergi mükelleflerinin sık sık

karşılaşması, vergi denetçilerinin ücretlerinin düşük olması ve vergi tahakkuku konusunda geniş yetkilere sahip olması, mali konularda rüşvetin sıkça görülmesine neden olmaktadır.(Tanzi. 1998: 11)

Gümrük tarifelerinde de aynı sorunlar yaşanmaktadır. Bunların ötesinde gümrüklerde bürokratik işlemlerin fazla olması ihracatçı ve ithalatçıları “kolaylık vergisi” olarak adlandırılan ve işlemlerin hızlanmasını amaçlayan rüşvetlere sıkça rastlanmaktadır. Öte yandan gerek ithalata gerekse ihracata konan kotalar, bunlardan pay almak isteyenleri yine rüşvet vermeye itmektedir.

4. Kamunun Harcama Yetkisi

Kamunun gerek, eğitim, sağlık, güvenlik ve adalet gibi kamusal mallar için gerekse, normal iktisadi malların üretimi ve tedariki amacıyla satın alma ve yatırım harcaması yapmasının bir takım yolsuzluklara neden olduğu bilinmektedir. Çünkü kamu görevlilerine verilen harcama yetkileri; ilgili kişiler tarafından yeterince ekonomik ve adaletli kullanılmamaktadır.

Kamu yetkilileri kendilerine tanınan takdir yetkilerini, çok yüksek meblağlardaki yatırım ve harcama kararlarında kullanırlarken, önemli miktarlarda yolsuzluklara neden olabilmektedirler. Yatırım ve satın alma harcamalarında ilgili yetkilerin yeterince ekonomik kullanılmaması ilgili projelerin kapsamını ve amacını değiştirebilmektedir. Böylelikle büyük kitlelerin yararına planlanan, ve sosyal değeri yüksek olan okullar, hastaneler, yollar için ayrılan fonlar, kamu ihalelerini kazanan müteahhitlerden elde edilecek rüşvet niteliğindeki paylarla ya sosyal değeri düşük olan başka alanlara aktarılmakta,(Vogl, 2000: 50) ya da maliyetinin çok üstünde değerlere mal edilmektedirler.

C. Sosyal Etkenler

Ekonomik yolsuzluğun yoğun olarak yaşanmasında etkili olan sosyal faktörler; siyasi, kurumsal ve hukuki olmak üzere üç temel alan çerçevesinde incelenebilir. Esas itibariyle yukarıda belirtildiği şekliyle siyasi ve ekonomik yolsuzluğu net olarak ayırma tabi tutmak mümkün değildir. Ancak ülkenin siyasi, kurumsal ve hukuki yapısındaki yozlaşmalar, kişilerin yolsuzluk yapmasına uygun ortam oluşturmaktadır.

1. Siyasi Yapının Yozlaşması

Kamu tercihi yaklaşımına göre siyasal yozlaşmanın nedenlerini esasta iki grupta incelemek mümkündür: İlki bürokratların yetkilerinin yeterince sarıh bir şekilde sınıflandırılmamış olması, diğeri de siyasi arenada rol üstlenen siyasetçi, bürokrat ve seçmenlerin temel amaçlarının karşılıklı çıkarlarını maksimize etme arzusunda olmalarıdır.(Fedai, 2000: 10)

Siyasal yozlaşmanın bir başka nedeni, siyasi partiler kanununun yeterince demokratikleşmeye ve şeffaflığa imkan vermemesidir. Çağdaş demokrasilerin bugün en büyük problemi, siyasi partilerin mali sıkıntılarıdır.(Tanzi, 1998: 15) Yapıları itibariyle bazen on binlerce insan çalıştıran, devamlı kira, elektrik, su, kırtasiye ve iletişim hizmetlerine büyük miktarlarda harcama yapmak zorunda olan bu örgütlerin finansman kaynakları önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda siyasi partilerin özellikle finansman kaynakları ve seçim propagandalarındaki harcama kalemlerinin kamuoyu ile paylaşılması zorunlu tutulmalıdır. Aksi takdirde, bir şekilde karşılanması zorunlu olan bu harcama tutarlarının partilerden ekonomik ve siyasi çıkar kollayan çevrelerce karşılanması gündeme gelecektir. Bu da hem o partiyi hem de demokrasiyi ciddi tahribata uğratacaktır.

2.Adalet Sistemindeki Yozlaşma

Ülkelerin adalet sistemi; yasalara ve toplumsal akitlere bağlı insanlar için bir güven kapısı olduğu kadar, bu konularda bir takım zaafı bulunanlar için de, caydırıcılığı olan en önemli sosyal

yapıdır. Dolayısıyla hukuk sistemindeki süratlilik ve adaletlilik ne denli üst seviyelerde olursa, yasalarla barışık olan insanların devletine ve toplumsal değerlere olan bağlılığı o derece kuvvetlenecek, diğer taraftan da yasalara ve sosyal değerlere uymakta problemi olan kişilerin, söz konusu bu aykırı davranışları için yine aynı oranda caydırıcı olacaktır.

Adalet sisteminin hızlı ve etkin çalışmaması, ilgili cezaların suçluyu caydırıcı mahiyette olmaması ve yargı sisteminin bağımsızlığı ve tarafsızlığı üzerindeki toplumsal kanaatler, yolsuzlukların artmasında önemli rol oynamaktadır.

Yolsuzlukların en aza indirilmesinde ilgili cezaların arttırılmasının ve etkin olarak uygulamasının önemli etkisinin olduğu bilinmektedir. Ancak artan cezalar sayısal manada yolsuzluk miktarını azaltmakla birlikte, talep edilen ve ödenen rüşvetin miktarının artmasına neden olmaktadır.(Tanzi, 1998: 18) Buna örnek olarak uyuşturucu cezalarını ve bu çevrelerde dönen paralar verilebilir. Bu manada söylenmek istenen, cezaların gereksiz olduğu değil, ceza sistemin yolsuzlukla mücadelede tek başına yeterli olmadığıdır.

III. YOLSUZLUĞUN EKONOMİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

A. Yolsuzluğun Yatırımlar ve Büyüme Üzerine Etkileri

Bir çok ekonomist yatırımlar ile büyüme arasında pozitif bir ilişki olduğunu kabul etmektedir. Bu bakımdan yolsuzluğun yatırımları etkilemesi durumunda büyümede etkilenecektir. Yolsuzluk; toplam yatırımları, doğrudan yapılan yabancı yatırımın kompozisyonunu ve büyüklüğünü, kamu yatırımının büyüklüğünü ve yatırım projelerinin kalitesini değiştirerek yatırımlar üzerinde olumsuz etkilerde bulunabilmektedir.(Tanzi ve Davoodi, 1998:8)

Yolsuzluğun büyüme üzerindeki olumsuz etkilerinin bulunduğunu gösteren bir takım çalışmalar yapılmıştır. Mauro (1995, 1996) yolsuzluğun Gayri Safi Yurt İçi Hasıla içinde yatırımların payını azalttığı ve yolsuzluğun azaltılması durumunda ise bundan yatırımların olumlu etkileneceği sonucuna varmıştır. Ayrıca Tanzi ve Davoodi (1997) yolsuzluğun kamu yatırımlarını arttırmasına karşın bu yatırımların verimliliğini düşürdüğünü ileri sürmektedir. Knack ve Keefer de (1996) tarafından yapılan çalışma yolsuzluğun yatırımları ve böylece ekonomik büyümeyi azaltacağını ortaya koymaktadır. Doğrudan yapılan yabancı yatırımlar yüksek derecedeki yolsuzluktan olumsuz etkilenebilmektedir. Wei (1997) yolsuzluğun doğrudan yapılan yabancı sermaye yatırımlarına yüklenilen bir vergi gibi olduğunu belirtmekte, Wei ve Wu (2001) ise yolsuzlukta meydana gelen artışların doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını azalttığını ortaya koymuştur.

Yolsuzluk küçük ve büyük işletmeleri değişik açılardan etkilemektedir. Yeni kurulan ve aynı zamanda küçük olan işletmeler vergi müfettişleri ve bürokratlar tarafından önemli miktarlarda ödeme yapmaları için zorlanmaktadır. Yasal dayanakları olup olmadığına bakılmaksızın bu ödemelerin müşterilere yansıtılması büyük işletmelere nazaran daha rekabetçi bir piyasada faaliyette bulunan küçük işletmeler için son derece zordur. Bir çok ülkede küçük işletmeler büyümenin temel lokomotifleridir. Bu işletmelerin büyümemesi durumunda ekonomiler zayıf düşmekte işsizlik ise artış göstermektedir.(Vito, 1998: 28) Ayrıca yolsuzluğun küçük işletmeler üzerinde büyük işletmelere nazaran daha olumsuz etkilerde bulunduğunun da belirtilmesi gerekmektedir. (Tanzi ve Davoodi, 2000: 8)

B. Yolsuzluğun Gelir Eşitsizliği Üzerine Etkileri

Kamu görevlileri otoritelerini kamu politikalarının yerine getirilmesinde ve planlanmasında özel kazanç sağlamak için kullanabilmektedirler. Bu durum; kamu maliyetlerinin daha az bir kısmına katlanan veya kamu yararından daha fazla pay alan bireyler kadar söz konusu görevlilerin de

zenginleşmesine yol açacaktır. Bu bakımdan yolsuzluk sadece yatırım ve büyüme gibi makro ekonomik değişkenleri değil aynı zamanda gelir dağılımını da etkilemektedir.(Gupta vd, 1998: 5; Tanzi, 1998: 26)

Yolsuzluğun gelir eşitsizliği üzerindeki etkileri değişik kanallar vasıtasıyla gerçekleşmektedir. Yolsuzluk büyümeyi azaltarak bir ülkedeki yoksulluk oranındaki azalmaların yavaşlamasına ve böylece gelir eşitsizliğine yol açmaktadır. Yolsuzluk vergi kaçakçılığına (tax evasion), vergi yönetiminin zayıflamasına ve vergi muafiyetlerine yol açarak zengin gruplara ve kamu otoritesi ile iyi ilişkiler içinde bulunan kişilere menfaat sağlayarak gelir eşitsizliğine yol açmaktadır. Yolsuzluğun gelir eşitsizliğine yol açması, sosyal yardımlaşma fonlarının gerçek fakirler yerine nispeten daha zengin insanlara kanalize olması vasıtasıyla da gerçekleşebilmektedir. Varlık mülkiyetinin belirli bir grupta toplandığı toplumlarda bu gruplar hükümetin politikaları üzerinde kendi yararlarına olacak düzenlemelerin yapılması için baskı oluşturabilmektedirler. Bu durumda da bu grupların lehine bir gelir eşitsizliği ortaya çıkmaktadır. Gelir eşitsizliğini ortaya çıkaran bir başka kanal ise; yine yolsuzluğun vergi gelirlerini etkilemesi suretiyle ortaya çıkmaktadır. Yolsuzluk neticesinde vergi gelirlerinde ortaya çıkan düşüş ile birlikte özellikle devletin eğitim hizmetlerinde görülen azalmalar beşeri sermaye oluşumu üzerinde menfi etkilere sahip olmakta ve böylece gelir eşitsizliği artış göstermektedir. Yolsuzluk ayrıca yatırım faaliyetlerinde kamu otoritesi ile iyi ilişki içinde bulunan gruplardan zayıf ilişki içinde bulunan gruplara doğru eşit olmayan bir risk dağılımına yol açabilmektedir. Böylece ikinci gruptaki firmaların yatırım yapmaları güçleşerek bu grupların aleyhine gelir eşitsizliği artmaktadır. (Gupta vd, 1998: 6-7)

C. Yolsuzluğun Piyasalar ve Kaynak Dağılımı Üzerine Etkileri

Yolsuzluğun piyasalar ve kaynakların dağılımı üzerinde de olumsuz etkileri bulunmaktadır. Bu olumsuz etkilerin görülmesinin bir takım sebepleri vardır. Bu sebeplerden *birincisi*; yolsuzluğun, piyasa aksaklıklarını gidermede devletin düzenleyicilik rolünün etkinliğini azaltmasıdır. Devlet düzenleyicilik görevini iyi bir biçimde yerine getiremezse temel var oluş nedenlerinden (raison d'être) birini kaybetmiş olur. Ayrıca devletin şahsi menfaatler için monopol oluşturması örneğinde olduğu gibi yolsuzluğun söz konusu düzenleyicilik görevini harekete geçirmesi de devletin var oluş nedenlerinden birinin ortadan kalkmasına sebep olur. Yolsuzluğun piyasalar ve kaynakların dağılımı üzerinde olumsuz etkilerinin bulunmasının *ikinci sebebi*; bireylerin verimli faaliyetlerde bulunmak yerine yolsuzluk uygulamalarına yönelik gayretlerinden kaynaklanmaktadır. Bu şekilde ortaya çıkan faaliyetler negatif katma değere yol açmaktadır. *Üçüncü sebep*; yolsuzluğun maliyetleri artırıcı etkide bulunmasıdır. Maliyetler rüşvetin ödeneceği kişilerin araştırılması ve verilen rüşvet nedeniyle artış göstermektedir. Yolsuzluğun piyasalar ve kaynakların dağılımı üzerinde olumsuz etkilerinin bulunmasının *dördüncü sebebi*; yolsuzluğun mülkiyet haklarının korunması ve sözleşmelerin uygulanması üzerindeki devlet etkinliğinin azalmasına yol açmasından ileri gelmektedir. Bir bireyin taahhüt olmaksızın veya sözleşmeye bağlı bir yükümlülük bulunmaksızın başka bir bireyin haklarını satın alması veya bir bireyin yolsuzluk nedeniyle mülkiyet haklarını kullanmasının engellenmesi durumunda, devletin temel fonksiyonlarından biri zarar görmekte ve büyüme negatif biçimde etkilenmektedir. *Beşinci sebep* de yolsuzluğun piyasa ekonomisinin ve hatta demokrasinin meşruluğuna zarar vermesidir. Yolsuzluk demokrasi ve piyasa ekonomisi yönünde faaliyetleri engelleyen veya yavaşlatan bir faktördür. *Altıncı* ve son sebep ise; yolsuzluğun yoksulluğu artırmasıdır. Yolsuzluğun yukarıda bahsedildiği gibi ekonomi üzerinde olumsuz etkilere sahip olması sonucunda büyüme hızında düşüşler yaşanması kaçınılmazdır. (Vito, 1998: 26-27)

D. Yolsuzluğun Kamu Açıkları Üzerine Etkileri

Yolsuzluk bir taraftan kamu harcamalarını artırırken diğer taraftan kamu gelirlerinin azalmasına sebebiyet vermekte böylece kamu açıklarının artmasına yol açmaktadır. Yolsuzluğun kamu harcamalarını artırıcı ve kamu gelirlerini azaltıcı etkileri ile ilgili olarak aşağıda açıklamalarda bulunulmuştur.

1. Yolsuzluğun Kamu Harcamalarını Artırıcı Etkisi

Yolsuzluğun kamu harcamalarını artırması rüşvet mekanizması içinde gereksiz yatırım harcamalarının yapılmasından ve yapılan yatırımların verimliliğinin düşük olmasından kaynaklanmaktadır. Rüşvet ile birlikte bir yatırım projesinin onaylanmasında fayda-maliyet analizi yardımıyla hesaplanan getiri oranının proje seçiminde kriter olma özelliği ortadan kalkmış olacaktır. Yolsuzluk projelerin ve bu projeleri üstlenen kişilerin seçiminde önemli bir role sahip olduğu zaman bazı yatırımlar tamamlanacak fakat kullanılmayabilecektir. Diğerleri ise sürekli bakıma ihtiyaç duyacak ve kapasiteleri beklenenden düşük olacaktır.(Tanzi ve Davoodi, 1998: 5) Tanzi ve Davoodi (1997) yolsuzluğun özellikle verimli olmayan kamu yatırımlarında artışlara yol açtığını, işlem ve bakım harcamalarını ise azalttığını ifade etmektedir. Yolsuzlukla mücadele için yapılan harcamalar ile yolsuzluğu önlemeye yönelik yapılan maaş ve ücret artırımları da kamu harcamalarında artışlara yol açacaktır. Yolsuzluk neticesinde elde edilen gelirlerin devlet iç borçlanma senetleri satın alımında kullanılması ise devletin faiz ödemelerini artıracaktır.

2. Yolsuzluğun Kamu Gelirlerini Azaltıcı Etkisi

Yolsuzluğun geniş biçimde görüldüğü ülkelerde gümrük memurları çalışma saatlerinin büyük kısmını vergi mükelleflerinin vergi yüklerinin azaltılmasına karşılık olarak teklif edilen rüşvetin toplanmasına veya rüşvet mekanizmasına katılmayı reddeden vergi mükelleflerinin işlerinin zorlaştırılmasına ayırmaktadırlar. Özellikle ikinci durumla karşı karşıya kalan işletmeler sektörden çekilmekte veya resmi olmayan alanlarda faaliyette bulunmaya zorlanmaktadırlar. Bütün bunların sonucunda ve yolsuzluğun daha düşük büyümeye yol açtığı göz önüne alındığında vergi gelirleri düşüş göstermektedir.(Ghura, 1998: 11) Anlaşılabileceği üzere yolsuzluğun kamu gelirlerini azaltıcı etkisi temel olarak vergi gelirlerini düşürmesinden kaynaklanmaktadır. Yolsuzluğun vergi kaçırılmasına, uygun olmayan vergi muafiyetlerine ve zayıf vergi yönetimine yol açması durumunda bu sonuç kaçınılmaz olmaktadır.(Tanzi ve Davoodi, 1998: 8)

SONUÇ

Yolsuzluk; son yıllarda hem milli devletleri hem de milletlerarası camiayı ciddi manada rahatsız eden, mevcut sistemleri sarsan, ekonomik boyutu ağır basan, kural dışı menfaat sağlama faaliyetidir.

Yolsuzluk; ekonomik, siyasi, hukuki ve ahlaki olmak üzere oldukça değişik alanlarda kendisini göstermektedir. Bütün bu alanlarda görülen yozlaşmalar ile sistemin samimiyetini ve güvenini kaybetmesi, ilgili alanlarda yolsuzlukların yaşanmasının ve son yıllarda artış göstermesinin temel nedeni olarak kabul edilmektedir.

Yolsuzlukların ekonomik etkileri ise, yine ekonomik hayatın bütün alanlarında görülmektedir. Yatırımları azaltması, maliyetleri arttırması, üretimin ve verimliliğin düşürülmesi, büyümeyi olumsuz manada etkilemektedir. Diğer taraftan, ülkede gelir dağılımının bozulmasına, böylelikle sosyal dengelerin sarsılmasına yol açmaktadır. Yine kaynak dağılımının ekonomik ve sosyal olmaktan çıkarıp menfaat ilişkilerine göre düzenlenmesi, ülkede bir çok alanda ekonomik sıkıntılara neden olmaktadır. Nihai olarak yolsuzluğun kamu gelirlerini azaltması ve harcamalarını verimsiz alanlara yöneltmesi ekonominin makro dengelerini tahribata uğrattığı bilinmektedir.

KAYNAKÇA

ACKERMAN, Susan Rose. (1997), "The political Economy and Corruption", *Corruption and The Global Economy*, ed. Kimberly Ann Elliott, Institute For International Economics, Washington, Dc.

ACKERMAN, Susan Rose. (1999), *Corruption and Government*, Cambridge Uni. Press. N.Y.

FEDAİ, Cemal. (2000), "21. Yüzyıla Taşıdığımız Sorun: Siyasal Yozlaşma-Teori ve Türkiye Örneği", *Liberal Düşünce*, Güz.

GHURA, Dhaneshwar (1998), Tax Revenue in Sub-Saharan Africa: Effects of Economic Policies and Corruption, IMF Working Paper, WP/98/135, September.

GUPTA, S.; H.DAVOODI ve R. ALONSO-TERME (1998), Does Corruption Affect Income Inequality and Poverty? IMF Working Paper, WP/98/76, May.

KNACK Stephen ve Philip KEETER (1996), Institutions and Economic Performance: Cross-Country Tests Using Alternative Institutional Measures" *Economics and Politics*, Vol. 7, No.3: 207-227.

MAURO, Paolo (1995), "Corruption and Growth" *Quarterly Journal of Economics*, Vol. 110, No.3:681-712.

MAURO, Paolo (1996), The Effects of Corruption on Growth, Investment and Government Expenditure, MF Working Paper, WP/96/98.

SAVAŞ, Vural. (1993), *Anayasal İktisat, Takav Matbaacılık, İstanbul.*

TANZİ Vito ve Hamid DAVOODI (1997) Corruption, Public Investment, and Growth, IMF Working Paper, WP/97/139.

TANZİ, Vito. (1998), Corruption Around The World: Couse, Consequinces, Scope, and Cures, IMF Working Paper, 98/63.

TANZİ Vito ve Hamid DAVOODI (1998) Roads to Nowhere: How Corruption in Public Investment Hurts Growth, IMF Economic Issues, No. 12.

TANZİ Vito ve Hamid DAVOODI (2000) Corruption, Growth, and Public Finances, IMF Working Paper, WP/00/182.

VOGL, Frank. (2000), "Yolsuzlukları Yok Etmek",çv. Faruk çakır, *Liberal Düşünce*, Güz 2000.

WEI Shang-Jin, (1997) How Taking is Corruption on International Investors?, NBER Working Paper 6030, May.

WEI Shang-Jin ve Yi WU , (2001) Negative Alchemy? Corruption, Composition of Capital Flows, and Currency Crises, NBER Working Paper 8187, March.